

https://doi.org/10.31516/2410-5333.056.14

УДК 655.59:02'275.421](477.54-25)(045)

Ю. М. Заклінська, аспірантка, Харківська державна академія культури, м. Харків

girka@ukr.net

https://orcid.org/0000-0002-2727-105X

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ХАРКІВЩИНИ¹

Розглядається видавнича діяльність Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка та Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки як провідних наукових бібліотек Харківщини. Наведено порівняльну характеристику типо-видового різноманіття та періодичності видань означених закладів. Запропоновано способи інтенсифікації видавничої діяльності.

Ключові слова: *видавнича діяльність, бібліотека, Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, Харківська обласна універсальна наукова бібліотека.*

Ю. М. Заклинская, аспирантка, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НАУЧНЫХ БИБЛИОТЕК ХАРЬКОВЩИНЫ

Рассматривается издательская деятельность Харьковской государственной научной библиотеки имени В. Г. Короленко и Харьковской областной универсальной научной библиотеки как ведущих научных библиотек Харьковщины. Осуществлена сравнительная характеристика типо-видового разнообразия и периодичности изданий этих заведений. Предложено способы интенсификации издательской деятельности.

Ключевые слова: *издательская деятельность, библиотека, Харьковская государственная научная библиотека имени В. Г. Короленка, Харьковская областная универсальная научная библиотека.*

Yu. M. Zaklinska, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

PUBLISHING ACTIVITIES OF SCIENTIFIC LIBRARIES OF THE KHARKIV REGION

The purpose of the article is to study the comparative analysis of non-electronic and electronic issues of the Kharkiv State Scientific Library of V. G. Korolenko and the Kharkiv Regional Universal Scientific Library as the leading scientific libraries of the Kharkiv region.

The research methodology is based on the methods of comparative, historical, statistic analyses.

Results. The Kharkiv State Scientific Library of V. G. Korolenko and the Kharkiv

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Regional Universal Scientific Library are major information and scientific centres of the Kharkiv region. On their basis, various cultural and scientific forums are held: conferences, round tables, seminars, symposia, and various thematic evenings, which promote publishing activities. It is advisable to expand the subject matters and the number of publications, increase print (non-electronic) and electronic publications in order to meet thoroughly the demands of users. The author argues that even closer cooperation with the Kharkiv State Scientific Library of V. G. Korolenko and the Kharkiv Regional Universal Scientific Library promotes the preparation and publication of various publications.

Novelty. The paper presents an attempt to analyze the issues of the Kharkiv State Scientific Library of V. G. Korolenko and the Kharkiv Regional Universal Scientific Library.

The practical significance. The materials can be used in the work of librarians and lecturers of the specialized subjects of the library profile.

Keywords: *publishing activities, library, Kharkiv State Scientific Library of V. G. Korolenko, Kharkiv Regional Universal Scientific Library.*

Актуальність теми дослідження. Українські бібліотеки нині трансформуються в центри з надання різноманітних інформаційних послуг, щоб відповідати вимогам часу. Серед нових напрямів діяльності наукових бібліотек, зокрема, видавнича діяльність. Тому дослідження цього аспекту діяльності є актуальним.

Постановка проблеми. В останні роки значно розширилися функції бібліотек, що сприяє актуалізації нових форм роботи. Видавнича діяльність є достатньо важливою складовою діяльності саме наукових бібліотек, оскільки на їх базі проводяться конференції, круглі столи, семінари, симпозіуми, різноманітні тематичні вечори, що потребує видання матеріалів означених заходів тощо. «У період соціальних трансформацій змінюється не тільки направленість і характер видань, а також види бібліотечно-інформаційних ресурсів» (Тишкевич, 2018).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Видавничу діяльність бібліотек окремих наукових бібліотек розглядали у своїх публікаціях Г. Баделюк, Г. Чопик, А. Блажкевич, Т. Дубас, Т. Колесникова, Л. Коцирій, М. Шашків, К. Тишкевич, видавничу діяльність Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка аналізувала Н. Стрілець, але порівняльну характеристику видань означеної бібліотеки та Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки науковці не досліджували.

Мета статті – порівняльний аналіз нонелектронних й електронних видань Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка та Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки як провідних наукових бібліотек Харківщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасності, де зростають інформаційні потреби користувачів, бібліотечна діяльність дедалі більше набуває ознак інтелектуальності, креативності, науковості.

Бібліотека як базовий соціальний інститут відіграє провідну роль у розвитку сучасного інформаційного суспільства та суспільства знань, відстежуючи, відбираючи, опрацьовуючи, зберігаючи і надаючи в широке використання верифіковані, соціально значущі нонелектронні й електронні джерела інформації; обстоюючи авторське право кожного з авторів публікацій, ідеї котрих стали доступними в друкованій чи електронній версії; означаючи власні думки, виробляючи документно-інформаційну продукцію, оприлюднюючи її в друкованому чи електронному вигляді. Ця ексклюзивна продукція як результат інтелектуальної праці нового покоління бібліотекарів-бібліографів, професіоналів-аналітиків сприяє прогресу не лише бібліотечної діяльності, системи документовидання, документорозповсюдження і документовикористання, а практично всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства. Окрім особливої інформаційної цінності перевага результатів книговидання бібліотек полягає і в тому, що ця продукція розповсюджується, зазвичай, безплатно.

Видавнича діяльність нині — надзвичайно важлива складова роботи бібліотек. На прикладі Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка та Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки розглянемо типологію й обсяги їх власної видавничої продукції. Оскільки ці бібліотеки є потужними науковими центрами Харківщини, то таке дослідження буде репрезентативним.

За інформацією сайту Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (<http://korolenko.kharkov.com/>), вона публікує такі типи видань:

- наукові — монографії, збірники наукових праць, матеріали конференції, інформаційно-аналітичні огляди;
- науково-популярні;
- навчальні;
- виробничі;
- науково-інформаційні — науково-допоміжні бібліографічні посібники, персональні й біобібліографічні покажчики, зведені каталоги, віртуальні виставки, каталоги виставок, метабібліографічні посібники;
- довідкові;
- інформаційні;
- художня література.

Дані щодо електронних та нонелектронних видань Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (2000–2018 рр.) наведено в табл. 1.

Усього опубліковано видань за 2000-2018 рр. — 271.

Інформаційних видань — 58 (21,4%).

Матеріалів конференцій — 48 (17,71%).

Каталогів виставок — 39 (14,39%).

Персональних та бібліографічних покажчиків — 30 (11,07%).

Науково-допоміжних бібліографічних посібників — 29 (10,7%).

Зведених каталогів — 26 (9,59%).

Виробничих видань — 21 (7,75%).

Збірників наукових праць — 7 (2,58%).

Інформаційно-аналітичних оглядів — 6 (2,21%).

Довідкових видань — 3 (1,11%).

Монографії, науково-популярні видання, віртуальні виставки, художня література — по 1 (по 0,37%).

Таким чином очевидно, що найбільше вийшло друком інформаційних видань і матеріалів конференцій, а найменше — монографій, науково-популярних видань, віртуальних виставок, художньої літератури, довідкових видань.

Серед видань, зазначених у таблиці 1, є друквані й електронні.

Інформація готується до web-публікації в рубриках «навчальні видання» та «метабібліографічні посібники». Очевидно, що «книги видаються з різною інтенсивністю: монографії, науково-популярні видання (мемуари) та художня література (збірник поезії) видано лише по 1 найменуванню за 17 років, також наявна 1 віртуальна виставка, присвячена 175-річчю виходу друком «Кобзаря» Т. Г. Шевченка. Збірники наукових праць, у яких представлені результати досліджень співробітників щодо історії бібліотеки та людей, котрі мали до неї відношення, виходять друком раз на 4 роки. Виробничі видання двічі виходили на CD-диску (нонелектронні публікації). Матеріали конференцій, зведені каталоги, каталоги виставок, інформаційні видання виходять друком найчастіше» (Заклінська, 2017).

Скориставшись сервісом Calameo, за назвою статті можна перейти на повнотекстовий варіант. В електронних варіантах друкваних видань немає інформації щодо тиражу та терміну підписання до друку.

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка проводить щорічну конференцію «Короленківські читання», у якій активну участь беруть, зокрема, співробітники Харківської обласної наукової бібліотеки. Ці бібліотеки співпрацюють також у підготовці інших матеріалів, а друкують їх переважно на базі відділу комплексної репрографії документів та формування страхового фонду Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, у якій функціонує також науково-видавничий відділ (з 2000 по 2008 р. — редакційно-видавничий,

з 2008 по 2012 р. — науково-видавничий, з 2013 понині — науково-видавничий), що здійснює підготовку видань до друку. У відділі працює 8 осіб. Деякі видання вийшли друком в інших організаціях, таких як: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, «Видавець Мачулін», рекламна агенція «Грис», «Центр краєзнавства», «Золоті сторінки».

Розглянемо документний потік Харківської обласної наукової бібліотеки, дані щодо нього наведено в табл. 2 (Єрофєєва Г. М., Сашкова Л. О., Конопля Л. М., 2011; Грайворонська, Н. І., Конопля, Л. М., 2014; Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М., 2015; Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М., 2016; Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М., 2017; Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М., 2018; Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М., 2019)

Усього опубліковано видань за 2000–2018 рр. — 1546.

Інформаційних довідок — 878 (56,79%).

Бібліографічних видань — 266 (17,21%).

Оглядових довідок — 176 (11,38%).

Методичних матеріалів — 169 (10,93%).

Анотованих каталогів, списків — 57 (3,69%).

Найбільше вийшло друком інформаційних довідок, найменше — анотованих каталогів, списків.

Очевидно, що різноманіття видань означеної бібліотеки менше, ніж Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, проте кількість видань більша.

Зазначимо, що Харківська обласна наукова бібліотека не має власного видавництва, тому частину видань друкує в декількох примірниках на принтері, частину — у видавництвах, усі матеріали представлені в електронному вигляді на сайті бібліотеки (<http://library.kharkov.ua/>) у вільному доступі.

Отже, Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка та Харківська обласна наукова бібліотека є потужними інформаційно-науковими осередками Харківщини. На їхній базі проводяться різноманітні культурні та наукові форуми: конференції, круглі столи, семінари, симпозіуми, різноманітні тематичні вечори, що сприяє активізації видавничої діяльності. Доцільно розширювати тематику та кількість видань, нарощувати друковані (нонелектронні) й електронні публікації для найповнішого задоволення потреб користувачів.

Уважаємо, що перспективними напрямками діяльності може бути ще тісніша співпраця Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка з Харківською обласною науковою бібліотекою в підготовці й опублікуванні різноманітних видань.

Таблиця 2

Документний потік Харківської обласної наукової бібліотеки

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Усього
Бібліографічні видання	8	25	17	18	25	20	29	22	18	16	12	12	1	6	6	8	9	9	5	266
Методичні матеріали	6	1	15	6	12	9	18	22	25	16	22	14				1	2			169
Оглядові довідки		12	13	16	15	12	16	14	15	13	14	15	5	1	2	3	3	4	3	176
Інформаційні довідки	70	60	54	57	58	58	58	59	57	56	57	52	37	28	28	29	28	28	4	878
Анотовані каталоги, списки			4	4	4	2	4	5	5	3	4	4		5	5	1	1	1	5	57
Усього	84	98	103	101	114	101	125	122	120	104	109	97	43	40	41	42	43	42	17	1546

Виконаний аналіз свідчить, що бібліотечне книговидання розвивається в загальній логіці розвитку книжкової справи, на що водночас суттєво впливають інформаційні потреби користувачів, особливості яких вивчаються бібліотеками систематично і глибоко. Бібліотеки стають організаторами і видавцями ексклюзивних видань не лише для власних (внутрішніх) потреб, але й для широкої аудиторії, зайнявши певну нішу в державній системі книговидання. Особливості функціонування бібліотечного книговидання можна розглядати в системі координат: книжкова справа — книговидання — бібліотечне книговидання. Бібліотечне книговидання — це підсистема всієї видавничої системи країни. Основними системно-діяльнісними елементами бібліотечної видавничої системи є: «потреба — планування — підготовка — видання — розповсюдження — використання». Ринкові умови розвитку книжкової справи в Україні потребують нових підходів і рішень в організації бібліотечного книговидання, створення стійкої функціонуючої системи координації видавничої діяльності, яка б упорядковувала процес бібліотечного книговидання, значно вплинула на підвищення якості видавничої продукції бібліотек.

Перспективами подальших досліджень є порівняльний аналіз видавничої діяльності наукових бібліотек інших регіонів України.

Список посилань

- Заклінська, Ю. М. (2017). Видавнича діяльність Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнародної наукової конференції, 23–24 листопада 2017 року*. Харків : ХДАК, 2017. С. 182–185.
- Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М. (2014). *Краєзнавча книга Харківщини 2013: анований каталог видань*. Харків : ХОУНБ.
- Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М. (2015). *Краєзнавча книга Харківщини 2014: анований каталог видань*. Харків : ХОУНБ.
- Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М. (2016). *Краєзнавча книга Харківщини 2015: анований каталог видань*. Харків : ХОУНБ.
- Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М. (2017). *Краєзнавча книга Харківщини 2016: анований каталог видань*. Харків : ХОУНБ.
- Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М. (2018). *Краєзнавча книга Харківщини 2017: анований каталог видань*. Харків : ХОУНБ.
- Грайворонська, Н. І., Конопля Л. М. (2019). *Краєзнавча книга Харківщини 2018: анований каталог видань*. Харків : ХОУНБ.
- Єрофеева Г. М., Сашкова Л. О., Конопля Л. М. (2011). *Харківська обласна універсальна наукова бібліотека, 1951–2011 : бібліографічний покажчик. Ч. 2 (2001–2011)*. Харків : ХОУНБ.
- Тишкевич, К. І. (2018). Компаративний аналіз видань бібліотек України для

юнацтва у період соціальних трансформацій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. С. 97–103

References

- Zaklinska, Yu. M. (2017). Library publishing activities of Kharkiv State Scientific library of V. Korolenko. *Cultural Studies and Social communications: innovative development strategies: international materials Scientific Conference, November 23-24, 2017*. Kharkiv : KhSAC, 2017. P. 182–185. [in Ukrainian].
- Hraivoronska, N. I., Konoplia, L. M. (2014). *Local history book of Kharkiv region 2013: Annotated catalog of publications*. Kharkiv : KhRUSL. [in Ukrainian].
- Hraivoronska, N. I., Konoplia, L. M. (2015). *Local history book of Kharkiv region 2013: Annotated catalog of publications*. Kharkiv : KhRUSL. [in Ukrainian].
- Hraivoronska, N. I., Konoplia, L. M. (2016). *Local history book of Kharkiv region 2013: Annotated catalog of publications*. Kharkiv : KhRUSL. [in Ukrainian].
- Hraivoronska, N. I., Konoplia, L. M. (2017). *Local history book of Kharkiv region 2013: Annotated catalog of publications*. Kharkiv : KhRUSL. [in Ukrainian].
- Hraivoronska, N. I., Konoplia, L. M. (2018). *Local history book of Kharkiv region 2013: Annotated catalog of publications*. Kharkiv : KhRUSL. [in Ukrainian].
- Hraivoronska, N. I., Konoplia, L. M. (2019). *Local history book of Kharkiv region 2013: Annotated catalog of publications*. Kharkiv : KhRUSL. [in Ukrainian].
- Yerofieieva, H. M., Sashkova, L. O., Konoplia, L. M. (2011). *Kharkiv Regional Universal Scientific Library, 1951–2011: bibliographic index. Part 2 (2001-2011)*. Kharkiv : KhRUSL. [in Ukrainian].
- Tyshkevych, K. I. (2018). Comparative analysis of editions of libraries of Ukraine for adolescence during a period of social transformation. *Library Science. Documentary science. Informology*. P. 97–103. [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 8.11.2019 р.